М.Д. Корінько д.е.н., професор,
Національна академія статистики,
обліку та аудиту

Вимоги регуляторних органів до аудиту фінансової звітності

Висвітлено підходи до організації та формування звіту аудитора з урахуванням вимог регуляторних органів за результатами аудиту фінансової звітності.

Ключові слова: *аудит, аудиторські докази, вимоги, регуляторні органи, звіт аудитора, фінансова звітність.*

Рассмотрены подходы к организации и формированию отчета аудитора с учетом требований регуляторных органов за результатами аудита финансовой отчетности.

Ключевые слова: *аудит, аудиторские доказательства, требования, регулирующие органы, отчет аудитора, финансовая отчетность.*

Considered approaches to the organization and formation of the auditor's report with regard to the requirements of regulatory authorities for the results of an audit of financial statements.

Keywords: *audit, audit evidence requirements, regulatory authorities, the auditor's report, the financial statements.*

Постановка проблеми.

Особливості та вплив галузей економіки на функціонування суб’єктів господарювання, формування нових об’єктів бухгалтерського обліку в системі корпоративних відносин зумовила потребу розробки вимог до аудиту фінансової звітності зі сторони регуляторних органів. Формування єдиних методологічних засад до складання та оформлення звіту аудитора з

урах/уванням специфіки сфери діяльності суб'єкта господарювання сприяє розкриттю достовірної фінансової інформації, що представляється учасниками ринку, зацікавленим користувачам та інвесторам. Впровадження єдиних системних вимог та критеріїв до формування звіту аудитора сприяє інформаційному забезпеченню діяльності регуляторних органів.

Аналіз останніх досліджень та публікацій.

Питанням формування звіту аудитора з результатами аудиту фінансової звітності присвячено ряд праць вітчизняних вчених: Ф.Ф. Бутинця, А.М.Герасимовича, Н.І. Дорош, А.М. Кузьмінського, О.А.Петрик, І.І. Пилипенка, Н.М.Проскуріної, О.Ю. Редька, Ю.С. Цаль-Цалка та інших. Подальший розвиток аудиту зумовлює потребу у проведенні подальших досліджень та розробок спрямованих на підвищення якості аудиторських послуг з урахуванням вимог регуляторних органів України.

Розробці робочих документів аудитора висвітлені у працях значної кількості науковців. Робота Проскуріної Н.М. [7] присвячена комплексному підходу до вибору аудиторських процедур з метою досягнення цілей аудиту. У монографії Сурніної К.С. [10] розглянуто теоретичні основи формування і використання аналітичних процедур в аудиті.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми.

Формування звіту за результатами аудиту фінансової звітності передбачає врахування особливостей вимог регуляторних органів України стосовно особливостей діяльності клієнта, визначення характеру та обсягу аудиторських процедур для виконання завдання з метою отримання достатніх та відповідних аудиторських доказів для висвітлення окремих положень.

Мета статті. Метою даної статті є висвітлення підходів до формування звіту аудитора за результатами аудиту фінансової звітності з урахуванням вимог регуляторних органів України.

Виклад основного матеріалу.

Відповідно до норм Закону України “Про аудиторську діяльність” [1] фінансова звітність суб’єкта господарювання, яка відповідно до закону підлягає обов’язковій аудиторській перевірці, повинна бути перевірена аудитором і оприлюднена. Даним законодавчим документом визначено, що проведення аудиту є обов’язковим для:

1) підтвердження достовірності та повноти річної фінансової звітності та консолідованої фінансової звітності відкритих акціонерних товариств, підприємств - емітентів облігацій, професійних учасників ринку цінних паперів, фінансових установ та інших суб'єктів господарювання, звітність яких відповідно до законодавства України підлягає офіційному оприлюдненню, за винятком установ і організацій, що повністю утримуються за рахунок державного бюджету;

2) перевірки фінансового стану засновників банків, підприємств з іноземними інвестиціями, публічних акціонерних товариств (крім фізичних осіб), страхових і холдингових компаній, інститутів спільного інвестування, довірчих товариств та інших фінансових посередників;

3) емітентів цінних паперів та похідних (деривативів) фінансових інструментів, а також при отриманні ліцензії на здійснення професійної діяльності на ринку цінних паперів.

Враховуючи, що на законодавчому рівні визначено чіткий перелік суб’єктів, для яких проведення аудиту є обов’язковим на державному рівні розроблені нормативні документи, які й визначають вимоги до формування та надання інформації в аудиторському висновку (звіті) в частині результатів аудиторської перевірки достовірності відображення інформації у фінансовій звітності суб’єктів господарювання.

Вимоги до аудиту фінансової звітності Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку (надалі – НКЦПФР) та Національної комісії,

що здійснює регулювання у сфері ринків фінансових послуг (надалі – Нацфінпослуг).

Одним з найбільших користувачів аудиторських послуг є державні організації в особі НКЦПФР та Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг.

Значна кількість фінансових установ (для прикладу – страхових компаній) за організаційно-правовою формою є акціонерними товариствами, а отже є емітентами фондового ринку, що передбачає подання аудиторського висновку до такої установи, як НКЦПФР. Зміст висновків ця установа регулює згідно з Положенням щодо підготовки аудиторських висновків [8], які подаються до Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку при розкритті інформації емітентами та професійними учасниками фондового ринку. Даним положенням [8] встановлюються вимоги до змісту інформації про фінансову звітність емітентів, професійних учасників фондового ринку та суб'єктів господарювання при отриманні ліцензії на здійснення професійної діяльності на фондовому ринку, при реєстрації випуску та проспекту емісії цінних паперів.

Відповідно до вимог вищенаведеного нормативного акту для емітентів, професійних учасників фондового ринку в аудиторському висновку додатково в окремому розділі відразу за параграфом про аудиторську думку зазначається думка аудитора стосовно:

– розкриття інформації за видами активів відповідно до встановлених нормативів, зокрема національних (положень) стандартів бухгалтерського обліку та/або Міжнародних стандартів фінансової звітності;

– розкриття інформації про зобов'язання відповідно до встановлених нормативів, зокрема національних (положень) стандартів бухгалтерського обліку та/або Міжнародних стандартів фінансової звітності;

– розкриття інформації про власний капітал відповідно до встановлених нормативів, зокрема національних (положень) стандартів бухгалтерського обліку та/або Міжнародних стандартів фінансової звітності;

– відповідності вартості чистих активів вимогам законодавства;

– сплати акціонерним товариством та товариством з обмеженою відповідальністю статутного фонду (капіталу) у встановлені законодавством терміни (сплачено повністю чи частково). У разі, якщо статутний фонд (капітал) сплачено не у повному обсязі, зазначається розмір сплаченої та несплаченої частини статутного фонду (капіталу);

– дотримання вимог ліквідності професійних учасників фондового ринку, для яких ці показники визначені Комісією;

– забезпечення випуску цінних паперів відповідно до законодавства України (вид, розмір та опис забезпечення за цінними паперами) (у разі наявності);

– відповідність іпотечного покриття іпотечних облігацій даним реєстру іпотечного покриття відповідно до Закону України “Про іпотечні облігації”;

– розкриття інформації щодо обсягу чистого прибутку;

– стану виконання зобов'язань за борговими та іпотечними цінними паперами (вид та розмір зобов'язань за цінними паперами, своєчасність та повнота виконання зобов'язань за цінними паперами відповідно до проспекту емісії);

– відповідності вимогам законодавства України розміру власного капіталу компанії з управління активами, яка має в управлінні активи недержавних пенсійних фондів;

– розкриття інформації про дії, які відбулися протягом звітного року та можуть вплинути на фінансово-господарський стан емітента та призвести до значної зміни вартості його цінних паперів, визначених частиною першою

статті 41 “Особлива інформація про емітента” Закону України “Про цінні папери та фондовий ринок” [3].

Для суб’єктів господарювання при отриманні ліцензії на здійснення професійної діяльності на фондовому ринку, при реєстрації випуску та проспекту емісії цінних паперів в аудиторському висновку повинна наводитись думка аудитора стосовно:

– фінансового стану засновників (крім фізичних осіб) відкритих акціонерних товариств, у тому числі їх спроможності здійснити відповідні внески до статутного фонду (капіталу) (при реєстрації першого випуску цінних паперів);

– відповідності розміру іпотечного покриття - суми не сплаченого боржниками основного боргу за всіма іпотечними та іншими активами у складі іпотечного покриття;

– відповідності розміру статутного фонду (капіталу) - установчим документам (опис оцінки);

– формування та сплати статутного фонду (капіталу). У разі, якщо статутний фонд (капітал) сплачено не у повному обсязі, зазначається розмір сплаченої та несплаченої частини статутного фонду (капіталу) (при реєстрації випуску цінних паперів та видачі ліцензії на провадження окремих видів професійної діяльності на фондовому ринку);

– забезпечення випуску цінних паперів відповідно до законодавства України (вид, розмір та опис забезпечення за цінними паперами) (при реєстрації випуску та проспекту емісії цінних паперів).

У випадках, передбачених нормативно-правовими актами Комісії, до аудиторського висновку додається довідка про фінансовий стан. У довідці про фінансовий стан відображається аналіз, прогнозний висновок та ґрунтовний опис показників фінансового стану емітента цінних паперів або професійного учасника фондового ринку, а саме: коефіцієнта абсолютної

ліквідності, коефіцієнта загальної ліквідності, коефіцієнта фінансової стійкості (або незалежності, або автономії), коефіцієнта покриття зобов’язань власним капіталом, коефіцієнта рентабельності активів. Аудитор у разі потреби може розрахувати інші показники.

Вимоги до аудиту фінансової звітності Національного банку України. Особливості надання інформації про результати аудиторської перевірки звітності банків встановлені нормами Положення про порядок подання банками до Національного банку України звіту аудитора за результатами щорічної перевірки фінансової звітності [6]. Звіт аудитора, який подається банком до Національного банку має містити:

1) висновок аудиторської фірми (немодифіковану або модифіковану думку) про відповідність річної фінансової звітності (консолідованої фінансової звітності) дійсному фінансовому стану банку відповідно до міжнародних стандартів фінансової звітності, а також іншу інформацію (оцінку), яка має бути викладена в окремому розділі звіту аудитора одразу за параграфом про аудиторську думку, стосовно:

1.1) відповідності (достовірності відображення) обсягу активів і зобов'язань банку за строками погашення, яка має базуватися на підставі аналізу статистичної форми № 631 “Звіт про структуру активів та пасивів за строками”;

1.2) якості управління активами та пасивами банку;

1.3) достатності резервів та капіталу банку, яка повинна визначатися на підставі аналізу якості активів банку, а також операцій з інсайдерами/пов'язаними особами відповідно до вимог нормативно-правових актів Національного банку;

1.4) адекватності системи управління ризиками банку;

1.5) адекватності бухгалтерського обліку, процедур внутрішнього аудиту та заходів контролю банку;

2) річну фінансову звітність (консолідовану фінансову звітність), яка складається банком згідно з вимогами нормативно-правових актів Національного банку, що встановлюють порядок її складання.

У разі висловлення аудиторською фірмою модифікованої думки до звіту аудитора безпосередньо перед параграфом, в якому висловлюється думка, має бути включено параграф з описанням питання, що призвело висновку про модифікацію висновку, та надано кількісне визначення фінансового впливу викривлення на річну фінансову звітність (консолідовану фінансову звітність).

У разі отримання банком звіту аудитора, що містить відмову щодо підтвердження (відмову від висловлення думки, негативну думку) достовірності, повноти та відповідності законодавству України його фінансової звітності, банк протягом трьох робочих днів має письмово повідомити про це Національний банк та його територіальне управління, яке здійснює нагляд за цим банком, надіславши звіт аудитора та пояснення щодо причин виникнення такої ситуації.

Висновки.

У залежності від напрямів контролю, які визначено для діяльності регуляторних органів, відповідним чином і сформовано їхні вимоги до проведення аудиту та висловлення за його результатами сформованої на основі отриманих аудиторських доказів думки у звіті аудитора.

Список використаних джерел

1 Закон України “Про аудиторську діяльність” від 22.04.1993 № 3125-XII (зі змінами та доповненнями). – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/3125-12

2. Закон України “Про іпотечні облігації” від 22.12.2005 № 3273-IV (зі змінами та доповненнями). – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/3273-15

3. Закон України “Про цінні папери та фондовий ринок” від 23.02.2006 № 3480-IV (зі змінами та доповненнями). – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/3480-15

4. Міжнародні стандарти контролю якості, аудиту, огляду, іншого надання впевненості та супутніх послуг: видання 2010 року. Частина 1. / Пер. з англ. Ольховікова О.Л., Селезньов О.В., Зєніна О.О., Гик О.В., Біндер С.Г. - 852 с.

5. Міжнародні стандарти контролю якості, аудиту, огляду, іншого надання впевненості та супутніх послуг: видання 2010 року. Частина 2. / Пер. з англ. Ольховікова О.Л., Селезньов О.В., Зєніна О.О., Гик О.В., Біндер С.Г. - 409 с.

6. Положення про порядок подання банками до Національного банку України звіту аудитора за результатами щорічної перевірки фінансової звітності. Затверджено Постанова Правління Національного банку України 09.09.2003 № 389

7. Проскуріна Н.М. Процедурне забезпечення аудиту. Теорія та практика: монографія / Н.М. Проскуріна. – К.: ДП “Інформ-аналіт. агентство”, 2011. – 739 с.

8. Рішення “Про затвердження Положення щодо підготовки аудиторських висновків, які подаються до Державної комісії з цінних паперів та фондового ринку при розкритті інформації емітентами та професійними учасниками фондового ринку” від 19.12.2006 № 1528. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0053-07

9. Рядська В. Функціональний зміст процедур перевірки корпоративного управління як складової загального завдання з аудиту фінансових звітів / В. Рядська // Вісник ТНЕУ. – 2012. – № 2. – с. 144-150

10. Сурніна К.С. Аналітичні процедури в аудиті: методологія і практика: монографія / К.С. Сурніна. – Сімферополь : ДІАЙПІ, 2011. – 338 с.

11. Хом’як Р.Л. Організація та методика аудиту фінансової звітності суб’єктів господарювання / Р.Л. Хом’як, І. Л. Цюцяк, А.Л. Цюцяк // Логістика. -Л. : Вид-во Нац. ун-ту "Львів. політехніка", 2008 - С. 259-265.

12. Цал-Цалко Ю.С., Мороз Ю.Ю., Суліменко Л.А та інш.; Аудит: Навч. посібник / під заг. ред.. Цал-Цалка Ю.С. – Житомир.: ПП «Рута», 2012. – 392 с.

Д.е.н., проф.,
зав. кафедри аудиту М.Д. Корінько